

<https://doi.org/10.19195/0137-1150.175.7>

Data przesłania artykułu: 20.11.2020

Data akceptacji artykułu: 11.09.2021

ANATOLII ZAHNITKO

Donećkyj nacionalnyj uniwersytet imeni Wasyla Stusa, Ukrajina

(Vasyl' Stus Donetsk National University, Ukraine)

Сексизм і фемінізм у мовносоціумному просторі: граматичні виклики

Sexism and feminism in the linguo-social space: Grammar challenges

Abstract

The aim is to establish the main factors of reducing sexism in the Ukrainian-speaking space with the establishment of the functional and cultural-aesthetic load of feminatives in various discourses. The main methods are descriptive, discursive analysis, and the correlation method. Consideration of the use of noun forms of gender — names of female persons by profession, social status showed a reduction of sexism, a decrease in the main features of discrimination based on gender. The influence of andrological stereotypes on the consistent implementation of feminatives is clarified, the thesis about the mandatory “femininity” of noun forms is corrected, and the load of feminism in the general process of destroying the person’s gender reflection in the noun-morphological form is traced. The directions of the ideological binarity extension in the Ukrainian language with the final arity thesis are identified, and the factors limiting the maximalisation (linguo-social traditions, values, priorities, etc.) of the creation of feminine noun forms for the designation of persons according to profession, social status and title are determined.

Keywords: language sexism, language feminism, linguo-social space, morphological form, feminine gender, masculine gender

Сексизам и феминизам у језичко-друштвеном простору: граматички изазови

Резиме

Примарни задатак је утврдити основне факторе смањења сексизма на украјинском говорном подручју и показати функционално и културно-естетско значење феминитива

у різних дискурсах. Основні методи є описові, метод кореляцій, метод дискурсного аналізу, метод кореляції. Аналіз використання фемінітивів, назви особи жіночої статі за професією, соціальним статусом, показала, що зменшується сексизм і головні ознаки дискримінації за статтю. У статті є опис впливу андрологічних стереотипів на послідовність реалізації фемінітивів, сформульована теза про необхідність використання „фемінізованих“ форм іменників, а також досліджено роль фемінізму в процесі відхилення тенденції відображення статі через морфологічні форми іменників. Досліджено тенденції збільшення бінарності погляду на світ в українській мові з огляду на статтю, встановлено фактори, які зменшують максимізацію (мовно-соціальні традиції, цінності, пріоритети тощо) створення форми жіночої статі іменників, які означають професію і соціальний статус.

Ключові слова: мовний сексизм, мовний фемінізм, мовно-соціальний простір, морфологічна форма, жіночий род, чоловічий род

У сучасній лінгвістиці питання соціальної рівності, різних проявів сексизму, а також створення спеціальних форм на позначення фахової, статусної та інших ролей у соціальному просторі розглядаються або через а) призму гендерної рівноваги ↔ ідентичності (Алла Карпенко, Тетяна Космеда, Алла Марчишина); б) встановлення статусу таких форм у різних дискурсах (Тетяна Жорж, Ірина Котеняткіна); в) визначення соціальних і психологічних чинників обмеження використання спеціальних форм на позначення осіб жіночої статі за професією (Алла Архангельська). Актуальним залишається питання доцільності і/чи недоцільності створення окремих форм для позначення жінок як адекватного реагування на розширення їхнього фахового й соціального статусу (пор., напр., погляди Максима Вакуленка), їх сприйняття, оцінки суспільством (цікавою постає інтерпретація в художньому дискурсі (Андрій Любка)).

Метою дослідження є встановлення основних чинників зменшення сексизму в українськомовному просторі з визначенням функційного та культурно-естетичного навантаження фемінітивів у різних дискурсах. Мета мотивує вирішення завдань: 1) з урахуванням наявних дефініцій *сексизму* й *фемінізму* простежити еволюцію феміністичних поглядів та їхній вплив на активізацію створення фемінітивів; 2) визначити функційні лакуни найменувань осіб жіночої статі в соціально-мовній практиці; 3) скваліфікувати основні причини зменшення інтенцій створення фемінітивів.

Основними методами є описовий, аналіз словникових дефініцій, дискурсний аналіз, метод кореляцій для встановлення регулярності іменниково-морфологічних форм — найменувань осіб за фахом, званням, соціальним статусом, усталення за дискурсними практиками.

У сучасному науковому просторі *сексизм* витлумачують як упереджене ставлення до осіб за певною статтю. У межах окремих дефініцій наявні варіанти в розгляді *сексизму* з наголошенням тих чи тих ознак. Так, у філософському дискурсі його розглядають як „форму расизму, ґрунтовану на статевих відмінностях людей” (Конт-Спонвіль, 2012, с. 904), а в психологічних дослідженнях роблять акцент на „соціальних стереотипах, переконаннях

і віруваннях, які утверджують перевагу однієї статі над іншою, тим самим обґрунтовуючи соціальну нерівність чоловіків і жінок” (Карпенко, Петровський, Ярошевський, 1998, с. 456) із розмежуванням вертикальної (ієрархічно-посадової) й горизонтальної (лінійної) сегрегації як різновидів відокремлення¹.

Джерелами сексизму є абсолютизація й біологізація статевих відмінностей, значна частина з яких похідна від узвичаєних соціальних норм і культурних настанов. Вертикальна сегрегація пов’язана з обмеженням кар’єрного росту через біологічну належність, а горизонтальна — з обмеженнями на відповідні фаховий і рольовий статуси. Так, наприклад, у Російській Федерації в 2003 р. ухвалено перелік професій (400 позицій), які заборонені для жінок², що дає підставу судам відхиляти позови жінок щодо порушення їхніх прав (Сексизм, 2020). Такий підхід законодавці обґрунтовують необхідністю збереження репродуктивної функції жінки.

У соціології сексизм розглядають через 1) перевагу й дії, які відкрито і/чи завуальовано дискримінують жінок або чоловіків на ґрунті їхньої статі чи 2) нехтування чоловіків, але головно — жінок (Джери, Джери, 1999, t. 2, с. 201), а в політології наголошують на тому, що сексизм пов’язаний із практикою панування над жінками, що відбито в соціалізації ролей (Погорельий, 2008, с. 398), чому сприяє слововжиток, візуальні асоціації, формування стереотипів (*жінка* — *берегиня сім’ї*, *жінка* — *ядро сім’ї*): „Наша країна зараз знаходиться на етапі становлення та відродження [...]. В цей дуже складний період велику роль повинна відіграти **жінка – берегиня роду, суспільства, української мови, культури, народних звичаїв і традицій**” (Волинь, 2020.11.10).

Фемінізм кваліфікують як певний (політичний, соціальний, культурний та ін.) суспільний рух, завданням якого постає досягнення повної рівності між чоловіками й жінками (Шевченко, 2016, с. 202). Загалом *фемінізм* ґрунтований на філософських поглядах Джона Локка, Джона Мілля, Шарля Фур’є, а також Зигмунда Фрейда, Герберта Маркузе, Мішеля Фуко, Жака Дерріда, Жана Ліотара та ін. (Загнітко, 2019, с. 201–212), які концентрували увагу на питаннях індивідуалізації, і пов’язаний зі спробою подолати бінарний світогляд (Грошовкина 102), вийти за його межі. Бінарний погляд утверджує нормативність лише опозиції „маскулінність ↔ фемінність”, відступи від якої є аномативними. *Фемінізм* сприяє поширенню індивідуалістського підходу, який вимагає усталення інших цінностей у суспільстві. Останнє завдання ставлять перед собою послідовники феміністської лінгвістики, особливо її радикального напрямку. У слов’янських країнах феміністська філософія не мала істотного впливу, особливо в державах з домінуванням ортодоксаль-

¹ У статті не звернуто увагу на *маскулізм*, що передбачає усунення сексизму щодо чоловіків (основоположник Ернест Бакс), оскільки він на сьогодні не набув своєї актуальності й поширення.

² Автор у цьому разі не ставить завдання розкрити причини такої заборони, що можуть мотивуватися різними чинниками шкідливого впливу на здоров’я та ін.

ності. Питання необхідності гендерно-збалансованої симетрії суттєво посилилися в 2-ій половині ХХ ст., особливо на початку ХХІ ст. Диференціювання течій *фемінізму* ґрунтують на: 1) різних дискурсивних виявах (академічному, антипорнографічному та ін.); 2) конфесійних пріоритетах (ісламському, християнському і под.) із внутрішнім розмежуванням радикальної й ліберальної течій; 3) періодах формування й активізації: модерністському, постмодерністському і т. ін. (Шевченко, 2016, с. 202–243). Розмаїття течій *фемінізму*, їх посилення на межі ХХ–ХХІ ст. активізували називання осіб жіночої статі відповідними лексемами. Ставлення до використання таких похідних у мовному соціумі не можна вважати однозначним, пор., наприклад:

Фемінітиви властиві українській мові давно, це не тільки данина моді.

Однак дехто вважає, що їх використання – приниження ролі жінки, а іменник чоловічого роду ніби «підіймає» її до рівня чоловіка.

«Це підсвідома реакція на тисячолітній патріархат, в якому все жіноче вважається другорядним, менш вартісним, гіршим, а все чоловіче, навпаки, кращим і престижним», – пояснює Олена Малахова, **кандидатка** філологічних наук, **доцентка**, **радниця** з питань політики гендерної рівності та антидискримінації в освіті **міністерки** освіти і науки України. (Українська правда, 2018.08.03)

і

...усталені в українській мові типи утворення фемінітивів використовують лише один відповідний суфікс у цій ролі: *учитель–учителька, учень–учениця, граф–графиня, барон–баронеса*. Таким чином, новотвори „членкиня”, „мисткиня”, „інокиня”, „історикиня”, „критикиня”, „теоретикиня”, „математикиня” тощо суперечать українському словотвірному механізму та українській граматиці і тому є невдалими. (Вакуленко, 2018, с. 89)

Питання сексизму й фемінізму безпосередньо відбиваються в мові, оскільки в її просторі зримили постають зміни пріоритетів у суспільстві, значущість новітніх тенденцій. Активізація різних жіночих рухів у 60–70-ті роки ХХ ст. стала поштовхом для створення гендерної (↔ феміністської) лінгвістики, одним із завдань якої є вияв симетрії і/чи асиметрії в номінації осіб чоловічої та жіночої статі за різними видами діяльності. Робін Лакофф обґрунтувала андроцентровість³ мови (Lakoff, 1973, с. 45–80), яка й зумовила певну лакунарність у національно-мовній та національно-когнітивній картинах світу. Останнє є логічним відбиттям *сексизму* й дискримінації в мові.

У граматичній системі відчутними постають зміни, зумовлені звуженням *сексизму*, хоча граматики є найстійкішою. Відомо, що в лексиці найдинамічніше відображаються новітні суспільні процеси, а в граматиці – вони мають пройти період узагальнення й осмислення, когнітивного абстрагування й поступово унормовуватися (граматиці потрібно щонаймеше 200 років для усталення певних новітніх форм (Мучник, 1971, с. 22–23)). Варто враховувати особливості граматичної системи, що може формуватися через

³ Пор., наприклад, гіноцентровість – уміщення жінки в центрі світоглядних позицій (Джордж Бірмінгем).

унормування народно-розмовних стихій (українська, французька та ін.), осучаснення книжно-літературних традицій (німецька, російська і под.) тощо. Для перших – властиве пряме проникнення новітніх лексем із розмовно- побутової сфери й активне унормування, останнім – притаманне ускладнене кодифікування утворень із відтінком розмовності. Істотним є також сприйняття новацій (↔ інновацій) самим суспільством, у якому можуть домінувати демократичні цінності зі спрямуванням на гендерну рівність (Німеччина, США та ін.), патріархальні орієнтування (Іспанія) і т. ін. Так, Ольга Горинова на основі проведеного анкетування в іспаномовному соціумі, стверджує, що респондентки надають перевагу у відповідях на питання формі чол. р. у найменуваннях фаху, оскільки вона „продовжує асоціюватися з більшою серйозністю і професіоналізмом” (Горинова, 2004, с. 90).

За твердженням спікера нової граматики іспанської мови Ігнаціо Боске (Bosque, 2012, с. 1–12), номінації осіб за професією, з одного боку, по-особливому відображають культурне й соціальне середовище з гендерного погляду, а, з другого, вони постають мовним засобом впливу на соціокультурну сферу, формування певних стереотипів, актуалізацію етично-культурних застерег та ін. Істотною є думка лінгвіста про те, що мова – „згусток історії”, мотивований андроцентровим світоглядом, за яким жінки підлягали дискримінації й були приречені на „небачення” (пор.: Lakoff, 1973). До цього потрібно додати патерналістську поведінку чоловіків щодо жінок, коли жінкам дають змогу брати участь у різних процесах за покровительства чоловіків із належним усвідомленням цього першими. І. Боске у доповіді (Bosque, 2012), підтриманій 25 іспанськими академіками, критикує різні інституції за використання гендерного принципу в номінації осіб, оскільки „еволюція морфологічної та синтаксичної системи (мови — А. З.) залежить від усвідомлення мовцями норми”, тому мову можна контролювати через норми мовної політики. Такий демократизм є „небезпечним відступом” від норми та спробою нав’язування політично некоректних норм, де не буде „сильно укорінених” структур, а постануть штучні форми, мотивовані спробами „зробити видимими” (visibilizar) жінок (Bosque, 2012). У чомусь подібна „невидимість” наявна в українському мовному просторі, оскільки у формах на зразок *інженер, хірург* за умови їх використання для номінації осіб жіночої статі знівельовано фахову рівність останніх, а для наголошення семантики статі використовують спеціальні лексеми-маркери: *Головний лікар лікарні – жінка (очевидно, хірург; руки швидкі, впевнені, міцні) уважно вислухала мої три важливі запитання про стан здоров’я Думчева* (Володимир Брагін).

Для українського мовного простору використання фемінативів не є чимось неприродним. Їхнє активне живання наявне в 20–30-ті роки ХХ ст., що відбивало відповідні запити суспільства (Гінзбург, 2012, с. 7–27) — зростання ролі жінок в усіх сферах суспільного життя. Досліджуючи такі корелятивні форми в 30-ті роки, Іванна Блажкевич, голова „Жіночої громади”, кооперативна діячка, письменниця, наголошувала на їхній органічній природності:

Переживши свій вік на селі, звикла я до того, що селяни ніколи не кажуть “склепар”, “поштар” чи “директор”, якщо це становисько займає жінка, але називають (на мою думку, правильно): **склепарка, поштарка, директорка, молочарка** і т. п., а там: Круглячка, Шекеричка, Блажкевичка, Кунчиха і т. п. Належало б отождив в письмі ці назви усталити, а то виходить трохи смішно: начальна **редакторка і видавець** О. Кисілевська. (Іванна Блажкевич (цит. за Пода, 2008, с. 121))

Навіть побіжний погляд на більшість сучасних словників, довідників та ін. багатьох мов засвідчує відбиття в них усталених суспільних цінностей і стереотипів як реалізацію сексистських тенденцій (пор. думку про сексистську мову (Р. Лакоффа)) у граматичному ладі мови, пор., наприклад: укр. *адвокат, повар банкір, стельмах, будівельник, видавець, прокурор, фотограф* ↔ ісп. *abogado, cocinero, banquero, carpintero, constructor, editor, fiscal, fotógrafo*.

Використання аналітичних конструкцій (з відтінком умовності – це аналітичні форми (Загнітко, 2018, с. 174)) провокує звуження усталених норм мовної економії, оскільки вираження номінативної семантики статі (морфологічні форми дієслів (*говорив* (1) і *говорила* (2)), *мріяла* (2)) й морфологічного значення роду [іменникові форми (*адвокат* (1) і *адвокат* (2))] розмежовані:

- (1) За той час, як **говорив адвокат**, праворуч від його почувся діалог (Богдан Лепкий); (2) **Адвокат говорила** про немотивованість затримання підозрюваного (Україна молода, 2018.12.06) і (3) Я **мріяла** стати **письменницею, співачкою**, щоби в мене брало інтерв'ю телебачення, і ходити в білих атласних ліфчиках, як **адвокатка** у якимсь кіні (Ірен Карпа).

Сексизм у мові необхідно розглядати через призму загальнофілософської інтерпретації співвідносності загального й окремого, що актуалізовано в модерній та постмодерній парадигмі. Формування *фемінізму* активізувало боротьбу з усталеною *андроцентровістю, сексизмом*, посилило вираження індивідулізму.

Розглядаючи особливості гендерної ідентичності та її самодостатності в сучасному суспільстві, необхідно концентрувати увагу не лише на усталених фемінних (*жінка, мати, дружина, домогосподарка, фахівчиня, дівчин(к)а, донька, наречена, коханка*) і маскулітних (*чоловік, батько (тато), чоловік одружений, син, фахівець, хлоп(чик)ець, приятель (коханець)*) гендерних типах, а й на гендерних квір-типажах (*квір, трансгендер, транссексуал, буч, стоун-буч, фем, драг-квін, гомосексуал, гей, лесбійка (лесбі), кросдрессер, інтерсекс(уал)*) (за Марчишина, 2018, с. 238–396). Урахування усієї сукупності гендерних типів уможливує повноцінну оцінку статусу особистості, його відбиття в мовній практиці, намагання соціуму адекватно ідентифікувати особистість у її виявах, кваліфікувати її цінності на загальній шкалі орієнтування. Так, наприклад, японська авіакомпанія відмовилася від привітання *леді та джентльмени*, запропонувавши „увага всім пасажирам”, що мотивоване зобов'язанням „не допускати дискримінації за ознакою статі, сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності або інших особистих

якостей” (Ukrain, 2020.30.09). Таке звертання будуть використовувати лише в англійськомовному контенті, тому що „в японській мові подібний вираз [...] гендерно-нейтральний” (Ukrain, 2020.30.09).

Вживання фемінативів в українській мові орієнтоване на врахування народно-розмовної стихії. Популярним запереченням їхнього функційного статусу „дивне звучання”, з чим „сперечатися складно, зважаючи на особливості творення цих слів та суфікси, які використовують під час цього. Водночас причиною дивного та незвичного звучання є невживання фемінітивів у мові” (Ірина Ладика). Щільність наповнення сучасного тексту фемінативами істотно збільшується, окремі ж із таких лексем усталилися, тому „нам дивно казати „студент Ковальська” чи „парафіянин Анна”, „ведучий Лідія Таран”, „письменник Оксана Забужко”. Такі приклади доводять, що фемінітиви не така вже й екзотика” (І. Ладика).

У сучасному українському мовному просторі сталися істотні зрушення щодо подолання дискримінаційних начал у найменуванні жінок за професією, званням, соціальним статусом у зв’язку з повноцінним упровадженням нової редакції українського правопису (2019), а нещодавно Кабінет Міністрів України, зокрема Міністерство економіки у класифікаторі дозволило

«чоловічі» назви за бажанням [...] адаптувати до жіночого роду, і використовувати такі фемінітиви при внесенні запису про назву роботи до кадрової документації окремого працівника. Наприклад, *інженер–інженерка, верстатник широкого профілю–верстатниця широкого профілю, соціолог–соціологиня*. (UF.News.2020.25.08)

На сьогодні в офіційних документах не підтверджене використання утворень на зразок *доцентка, докторка ↔ докториня, кандидатка ↔ кандидатиня, професорка ↔ професориня, ректор ↔ ректориня, фізичка ↔ фізикиня, хімічка ↔ хімікуня* та ін. В окремих студіюваннях констатовано, що подібні похідні, наприклад, у російській мові містять негативний (пейоративний) відтінок: *врачиха, деканша, ректориня, шефиня*, а в німецькій, наприклад, — вони активні: *die Dekanin, die Ministerin, die Professorin, die Rektorin* (Бирюкова, Радченко, Попова, 2018, с. 16). В українській мові простежується активне творення нових варіантних корелятивних форм фемінативів, що підтверджує одна із запропонованих анкет, у якій з відтінком гумору запропоновано варіанти для їх оцінки мовцем: *директорка–директорша–директориця, ткачиха–ткаля–ткачка, пілотка–пілотикуня–пілотеса, продавиця–продавчиня–продавиця, шефова–шефиня–шефка, політичка–політикуня–політикеса, сомельєчка–сомельєшка–сомельє, членкуня–членка–членкиця* (Українська правда, 2018.08.03).

Аналізуючи сексизм у мові, з одного боку, і фемінізм, з другого, потрібно враховувати: 1) усталеність функційного навантаження корелятивних утворень та їх сприйняття в різних дискурсах; 2) ставлення мовців до фемінативів на зразок *мамалогиня, отолярингиня, стоматологиня, трихологиня*; 3) зайнятість певних позиційних корелятивів:

вівчар – *вівчарка* (назва породи собак (СУМ 1970, т. 1, с. 551), *декан* – *деканка* (зимовий сорт груші (СУМ 1971, т. 2, с. 234)), *матрос* – *матроска* (формена блуза матроса спеціального покрою (СУМ 1973, т.4, с. 653)), *пілот* – *пілотка* (літній формений убор (СУМ 1975, т. 6, с. 534) → *пілотиня*, *рахівник* – *рахівниця* (приладдя для лічби), *штукатур* – *штукатурка* (будівельний розчин (СУМ 1980, т. 11, с. 548)) → *штукатурниця*, що властиво не лише українській мові, або швець (майстер, що шиє й лагодить взуття (СУМ 1980, т.11, с. 435)) – *швачка* (майстриня з пошиття одягу = *кравчиня* чи *кравчиха*), а *шевчиха* – дружина шевця (СУМ 1980, т. 11, с. 435);

пор., напр., випадки зайнятості корелятивної позиції форми чол. роду з іншим значенням:

ворожжа, *економка* (жінка, яка веде домашнє господарство в кого-небудь (СУМ 1971, т. 2, с. 459)) – *економ* (завідувач поміщицьким господарством (СУМ 1971, т. 2, с. 458)), *мерезживниця* (робітниця, яка робить мереживо (СУМ 1973, т. 4, с. 675)), *модистка* (майстриня, що шиє плаття, білизну СУМ СУМ 1973, т. 4, с. 777)) – *модист* (продавець модних туалетів і головних уборів), *нянька* (жінка, яка доглядає дитину (СУМ 1974, т. 5, с. 453)), *покоївка* (служниця, яка прибирає кімнати (СУМ 1976, т. 7, с. 34)), *прачка* (робітниця, праця якої полягає в пранні білизни (СУМ 1976, т. 7, с. 523)).

„Зайнятість” корелятивної форми жін. роду є поширенішою й характерною не лише для української мови, що підтверджує тезу про загальну тенденцію андровості мовної системи, пор., напр. в іспанській:

camionero, ч. р. (водій вантажівки) – *camionera*, ж. р. (лесбійка), *sargento*, ч.р. (сержант) – *sargenta*, ж. р. (мегера), *soldado*, ч.р. (солдат) – *soldada*, ж. р. (солдатська платня), див. формальну, але не змістову корелятивність: *físico*, ч. р. (фізик), *gramático*, ч. р. (граматик), *informático*, ч. р. (інформатик), *mecánico*, ч. р. (маханік), *político*, ч. р. (політик), *químico*, ч. р. (хімік), *semiótico*, ч. р. (семіотик), *técnico*, ч. р. (технік) – *física*, ж. р. (фізика), *gramática*, ж. р. (граматика), *informática*, ж. р. (інформатика), *mecánica*, ж. р. (механіка), *política*, ж. р. (політика), *química*, ж. р. (хімія), *semiótica*, ж. р. (семіотика), *técnica*, ж. р. (техніка);

4) емоційно маркований статус квазікорелятивів, оскільки співвідносні форми позначають осіб жіночої статі за сімейними відносинами: *дяк* – *дячиха*, *купець* – *купчиха*, *паламар* – *паламариха*; 5) стилістичну провокативність окремих співвідносних форм жіночого роду: *філолог* – *філологічка*, але *філологиня*, *стоматолог* – *стоматологічка*, але *стоматологиня*, *історик* – *історичка*, але *історикиня*, *педіатр* – *педіатриця*, але *педіатриня*, *рентгенолог* – *рентгенологічка*, але *рентгенологиня* та ін.

Постаючи засобом комунікації, мова відображає узвичаєні норми й традиції, її форми обтяжені пам’яттю. Мова формує в носіїв відповідне облаштування світу. Тому вживаючи певну мовну форму, особа закріплює свої знання, усвідомлює елементи національного простору, усталює знання про функційні виміри осіб чоловічої і/чи жіночої статі. Відбита в мові бінарність світосприйняття простежувана неоднаковою мірою на всіх її рівнях – більшою сірою в лексиці, меншою – в граматиці, що мотивоване ядровістю андрологічної оцінки, її закріпленням у нормі.

Не варто гіперболізувати функційне навантаження фемінативів, оскільки їхнє вживання в різних дискурсах має пройти випробування часом, психологічну й емоційну адаптацію в різних мовних корпоративних групах. Вагомим також є формування статусу рівноконкурентності фемінативів і маскулінативів, усталення стійкого суспільного запиту на використання перших в усіх стильових практиках. На сьогодні активним спротивом до вживання таких утворень постає запит на нейтральні щодо вираження статі форми (в одній із функцій маскулінативи відповідають цьому статусу), а також арність, а не бінарність чи тернарність, поглядів на об'єктивну реальність.

Бібліографія

- Андерхилл, Д., Баррет, С., Бернелл, П. и др. (2001). *Политика*. Москва: Весь Мир [Anderkhill, D., Barret, S., Bernell, P. i dr. (2001). *Politika*. Moskva: Ves' Mir].
- Антоненко-Давидович, Б. (1996). *Твори: В 2-х т*, Т. 2. Київ: Наукова думка [Antonenko-Davydovych, B. (1996). *Tvory: V 2-kh t*, Т. 2. Kyiv: Naukova dumka].
- Архангельская, А. (2011). *Сексизм в языке. Мифы и реальность*. Olomouc: Univ. Palackého v Olomouci [Arkhangel'skaya, A. (2011). *Seksizm v yazyke. Mify i real'nost'*. Olomouc: Univ. Palackého v Olomouci].
- Архангельська, А. (2019). *Femina cognita. Українська жінка у слові й словнику*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго [Arkhanhelska, A. (2019). *Femina cognita. Ukrainska zhinka u slovi y slovnyku*. Kyiv: Vydavnychy dim Dmytra Buraho].
- Бирюкова, Е. В., Радченко, О. А., Попова, Л. Г. (2018). *Языкознание: сравнительная типология немецкого и русского языков*. Москва: Юрайт [Biryukova, Ye. V., Radchenko, O. A., Popova, L. G. (2018). *Yazykoznanie: sravnitel'naya tipologiya nemetskogo I russkogo yazykov*. Moskva: Yurayt].
- Брагін, В. (1966). *В країні дрімучих лісів*. Київ: Веселка [Brahin, V. (1966). *V kraini drimuchykh lisiv*. Kyiv: Veselka].
- Вакуленко, М. (2018). Декілька зауваг щодо фемінативів в українській мові. *Вісник НАН України*, 1, с. 86–89 [Vakulenko, M. (2018). Dekil'ka zauvah shchodo feminatyviv v ukrainskii movi. *Visnyk NAN Ukrainy*, 1, s. 86–89].
- Гінзбург, М. (2012). Професійні назви як дзеркало гендерної рівності. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*, 24, с. 7–27 [Hinzburh, M. (2012). Profesiini nazvy yak dzerkalo hendernoї rıvnosti. *Humanitarna osvita v tekhnichnykh vyshchykh navchalnykh zakladakh*, 24, s. 7–27].
- Годована, М. П. (2009). *Словник-довідник назв осіб за видом діяльності*. Київ: Наукова думка [Hodovana, M. P. (2009). *Slovyk-dovidnyk nazv osib za vydom diialnosti*. Kyiv: Naukova dumka].
- Горина, О. В. (2004). Некоторые проявления сексизма на грамматическом уровне (на материале феминистских исследований в испанском языке). *Вестник Российского государственного университета дружбы народов. Серия: Лингвистика*, 6, с. 87–92 [Gorinova, O. V. (2004). Nekotoryye proyavleniya seksizma na grammaticheskom urovne (na materiale feministstikh issledovaniy v ispanskom yazyke). *Vestnik Rossiyskogo gosudarstvennogo universiteta druzhby narodov. Seriya: Lingvistika*, 6, s. 87–92].

- Грошовкина, Н. А. (2014). Феминистская философия о сущности и содержании гендера. *Вестник Воронежского государственного университета. Серия: Философия*, 2, с. 102–106 [Groshovkina, N. A. (2014). Feministskaya filosofiya o suschnosti i soderzhanii gendera. *Vestnik Voronezhskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya: Filosofiya*, 2, s. 102–106].
- Джери, Д., Джери, Дж. (1999). *Большой социологический словарь: В 2-х т. (русско-английский ↔ английско-русский)*. Москва: ВЕЧЕ-АСТ [Dzheri, D., Dzheri, Dzh. (1999). *Bolshoy sotsiologicheskii slovar: V 2-h t. (russko-angliyskiy)*. Moskva: VEChE-AST].
- Жорж, Т. К. (2018). Феминатив: лингвистический аспект и проблемы перевода. *Преподаватель XXI века*, 4, с. 356–363 [Zhorzh, T. K. (2018). Feminativ: lingvisticheskiy aspekt i problemy perevoda. *Prepodavatel XX veka*, 4, s. 356–363].
- Загнітко, А. (2018). *Мовний простір граматики*. Вінниця: ТОВ „ТВОРИ” [Zahnitko, A. (2018). *Movnyi prostir hramatyky*. Vinnytsia: TOV „TVORY”].
- Карпенко, Л. А., Петровский, А. В., Ярошевский, М. Г. (1998). *Краткий психологический словарь*. Ростов-на-Дону: Феникс [Karpenko, L. A., Petrovskiy, A. V., Yaroshevskiy, M. G. (1998). *Kratkiy psihologicheskii slovar*. Rostov-na-Donu: Feniks].
- Кирилина, А. В. (1999). *Гендер: лингвистические аспекты*. Москва: Институт социологии РАН [Kirilina, A. V. (1999). *Gender: lingvisticheskie aspektyi*. Moskva: Institut sotsiologii RAN].
- Конт-Спонвиль, А. (2012). *Философский словарь*. Москва: Этерна [Kont-Sponvil, A. (2012). *Filosofskiy slovar*. Moskva: Eterna].
- Котеняткина, И. Б. (2015). К проблеме языкового сексизма в современном испанском языке. *Вестник Российского государственного университета дружбы народов. Серия: Теория языка. Семиотика. Семантика*, 1, с. 151–156 [Kotenyatkina, I. B. (2015). K probleme yazykovogo seksizma v sovremennom ispanskom yazyke. *Vestnik Rossiyskogo gosudarstvennogo universiteta druzhby narodov. Seriya: Teoriya yazyka. Semiotika. Semantika*, 1, s. 151–156].
- Ладика, І. (2019). Фемінативи в українських медіа: „за” і „проти”. *День*, 29.03 [Ladyka, I. (2019). Feminityvy v ukrainskykh media: „za” i „proty”. *Den*, 29.03].
- Любка, А. (2020). *Малій український роман*. Чернівці: Меридіан Чернівці [Liubka, A. (2020). *Malyi ukrainskyi roman*. Chernivtsi: Merydian Chernovits].
- Марчишина, А. А. (2018). *Гендерна ідентичність в англомовному постмодерністському дискурсі: соціокультурний та лінгвопоетичний аспекти (на матеріалі наукових, публіцистичних та художніх текстів)*. Кам’янець-Подільський: ПП Буйницький О. А. [Marchyshyna, A. A. (2018). *Henderna identychnist’ v anhlomovnomu postmodernistskomu dyskursi: sotsiokulturnyi ta lnhvopoetychnyi aspekty (na material naukovykh, publitsystychnykh ta khudozhnikh tekstiv)*. Kamianets-Podilskyi: PP Buynitskyi O. A.].
- Мучник, И. П. (1971). *Грамматические категории глагола и имени в современном русском литературном языке*. Москва: Наука [Muchnik, I. P. (1971). *Grammaticheskie kategorii glagola i imeni v sovremennom russkom literaturnom yazyke*. Moskva: Nauka].
- Першай, А. (2020). *Сексизм в языке*. [Pershay, A. (2020). *Seksizm v yazyke*]. Взято з: <https://cutt.ly/VgprME9U> (dostup: 12.09.2020).
- Погорелый, Д. Е., Фесенко, В. Ю., Филиппов, К. В. (2008). *Политологический словарь-справочник*. Ростов-на-Дону: ООО „Наука-Спектр” [Pogorelyy, D. Ye., Fesenko, V. Yu., Filippov, K. V. (2008). *Politologicheskii slovar'-spravochnik*. Rostov-na-Donu: ООО „Nauka-Spektr”].
- Пода, О. Ю. (2008). Фемінітиви і маскулінітиви як гендерні маркери журнальних заголовків у контексті політики західноукраїнських часописів для жінок. *Держава та регіони. Серія „Гуманітарні науки”*, 3, с. 120–126 [Poda, O. Yu. (2008). Feminityvy i maskulinityvy yak henderni markery zhurnalnykh zaholovkiv u konteksti polityky zakhidnoukrainskykh chasopysiv dlia zhinok. *Derzhava ta rehiony. Seriya „Humanitarni nauky”*, 3, s. 120–126].

- Пузыренко, Я. В. (2000). До проблеми номінації осіб жіночої статі в українській мові (гендерний аспект). *Наукові записки НаУКМА, 18: Філологічні науки*, с. 36–42 [Puzyrenko, Ya. V. (2000). Do problemy nominatsii osib zhinochoi stati v ukrainiskii movi (hendernyi aspekt). *Naukovi zapysky NaUKMA, 18: Filolohichni nauky*, s. 36–42].
- Сексизм в професійній сфері. Aviconn. (2020). [*Seksizm v professional'noy sfere. Aviconn.* (2020)]. Взято з: <https://cutt.ly/Bgoxqtd> (dostup: 15.02.2020).
- Уряд офіційно дозволив жіночі назви. (2020). UA.News.2020.25.08. [*Uriad ofitsiino dozvolyy zhinochi nazvy. UA.News.2020.25.08.*]. Взято з: <https://cutt.ly/ogpNURY> (dostup: 17.03.2020).
- Фемінітиви – це щоденне свято, як добре ви їх знаєте? (2019). *Українська правда, 19.08.03* [Feminityvy – tse shchodenne sviato, yak dobre vy yikh znaiete? (2019). *Ukrainska pravda, 19.08.03*].
- Шевченко, З. В. (2016). *Словник гендерних термінів*. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. [Shevchenko, Z. V. (2016). *Slovnuk hendernykh terminiv*. Cherkasy: Vydavets Chabanenko Yu.].
- Японська авіакомпанія відмовилася від привітання „леді та джентльмени”. Ukrrain.30.09.2020 [*Yaponska aviakompaniia vidmovylasia vid pryvitannia „ledi ta dzhentlmeny”*. Ukrrain.30.09.2020]. Взято з: <https://cutt.ly/bgpBbd6> (dostup: 17.10.2020).
- Bosque, I. (2012). Sexismo lingüístico y visibilidad de la mujer. *Boletín de Información Lingüística de la Real Academia Española, 1*, pp. 1–18.
- Constenla, T. (2008). El lenguaje es sexista ¿Hay que forzar el cambio? *El País, 14.06*.
- Lakoff, R. (1973). Language and woman's place. *Source: Language in Society, 2 (1, Apr.)*, pp. 45–80.
- Malocha-Krupa, A. (red.). (2015). *Slovník názv ženských polszczyzny*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Malocha-Krupa, A. (2018). *Feminitywum w uwikłaniach językowo-kulturowych*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Manuel, M. (2019). Sobre sexismo lingüístico y visibilidad de la mujer (2012): lecturas imprecisas y tópicos infundados asociados al “informe BOSQUE”. *Archivum, LXIX*, pp. 7–41.
- Nueva Gramática de la lengua española / RAE y la Asociación de Academias de la Lengua Española*. (2010). Madrid: Espasa Libros, S. L.